

DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2022.6\(1\).1](https://doi.org/10.37634/efp.2022.6(1).1)
УДК 349.6

Євгенія Миколаївна **КОПИЦЯ**

к.ю.н., доцент, Національний Юридичний Університет ім. Ярослава Мудрого

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2477-686>

e-mail: ye.m.kopytsya@nlu.edu.ua

Тетяна Володимирівна **СЕМЕНЧЕНКО**

студентка, Національний Юридичний Університет ім. Ярослава Мудрого

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2057-0292>

e-mail: tanyasemenchenko7@gmail.com

НАСЛІДКИ РОСІЙСЬКОГО ВТОРГНЕННЯ В УКРАЇНУ (2022) ДЛЯ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

У статті розглянуто питання впливу військових дій на навколишнє природне середовище в результаті російського вторгнення в Україну 2022 р. Розкрито сутність поняття воєнних злочинів проти довкілля, проаналізовано положення міжнародного та національного права у даній сфері. Проведено аналіз екологічних наслідків збройного конфлікту на території України, зафіксованих фактів дій російських військ, спрямованих на об'єкти навколишнього природного середовища, здійснено оцінювання їх наслідків для довкілля, запропоновано прогноз їх подальшого розвитку. Розглянуто сучасну систему моніторингу стану довкілля в умовах воєнного конфлікту на території України, створену Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України, та наведено оцінку її ефективності.

Ключові слова: російське вторгнення в Україну, екологічна шкода, збройний конфлікт, екоцид, екологічний ризик

ВСТУП

Охорона довкілля, раціональне використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки є одними з орієнтирів сталого розвитку будь-якої держави. Зокрема, Україна відповідно до правових засад, визначених у преамбулі Закону «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р., здійснює на своїй території екологічну політику, спрямовану на досягнення даних пріоритетних цілей [1].

Проте така діяльність держави та досягнення шляхом її здійснення позитивних результатів можливі лише в мирний час. За умови діючого збройного конфлікту на території держави, коли ставиться під загрозу життя мільйонів людей, питання охорони навколишнього природного середовища можуть втратити пріоритетність у розробленні заходів державної політики в умовах воєнного стану. Це, зі свого боку, створює ще більші ризики для забезпечення національної та екологічної безпеки, адже життя людини, що є найвищою цінністю, не є можливим при відсутності безпечного стану довкілля.

Варто відзначити, що питання впливу бойових дій на всі складники довкілля не є новим для українського суспільства. Внаслідок російської агресії на сході України, що розпочато у 2014 р., завдано шкоди об'єктам культурних цінностей та природно-заповідного фонду, забруднено ґрунти, що потребують рекультивациї та відновлення, збільшено випадки лісових пожеж та незаконних рубок, що спричиняє втрату лісових масивів та лісозахисних насаджень, порушено баланс екосистем тощо. Однак вирішенню проблеми екологічних наслідків не приділено достатньої уваги як з боку держави, так і з боку громадськості.

Наразі питання впливу військових дій на довкілля є як ніколи актуальним, а після повномасштабного вторгнення російських військ в Україну українськими правозахисними організаціями та окремими громадя-

нами здійснюється документування злочинів проти довкілля, а українська влада звертається до міжнародних судів для притягнення російської федерації до відповідальності, зокрема за суттєве погіршення стану довкілля.

Окрім питання охорони навколишнього середовища в умовах військової агресії російських військ на території України досліджувалися такими вченими правової та екологічної науки, як О. Василук, В. Галета, І. Загороднюк, Б. Колесніков, К. Машенков, Я. Тібекін, Д. Ширяєва та ін. Зі свого боку, в сучасних умовах, коли активні бойові дії на території України кожного дня створюють, серед іншого, нові екологічні загрози та вимагають невідкладних організаційних, правових та політичних заходів реагування, здійснення правового оцінювання та аналізу екологічних наслідків російського вторгнення в Україну 2022 р. є актуальним питанням сучасної еколого-правової науки.

МЕТА статті – здійснення аналізу впливу військових дій на навколишнє природне середовище в Україні в результаті російського вторгнення в Україну 2022 р., війни на навколишнє природне середовище в Україні, виокремлення оцінки їх наслідків та прогнозування подальшої екологічної ситуації.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інформаційною та методологічною базою статті є наукові роботи, матеріали періодичних фахових та профільних видань, положення законодавчих актів, а також різноманітні ресурси Internet.

РЕЗУЛЬТАТИ

Звісно, не викликає сумнівів твердження вченої Т.С. Садової, що будь-яка діяльність, яка може створити потенційну загрозу довкіл्लю, потребує обмеження або взагалі заборони з метою збереження навколишнього природного середовища [2, с. 252].

Ситуація сьогодні є яскравим підтвердженням, що з усіх видів людської діяльності саме війна має найбільш негативний вплив на стан довкілля. На цьому

ж у своєму дослідженні наголошують науковці А.Б. Блага та І.В. Загороднюк, якими проведено аналіз забруднення довкілля внаслідок збройного конфлікту на сході України [3, с. 26]. Важливим також є розслідування, проведене з ініціативи прокурора Міжнародного кримінального суду (МКС), в ході якого виявлено численні воєнні злочини, зокрема у сфері довкілля, вчинені країною-агресором [4].

Зі свого боку, поняття екологічного злочину визначено у положеннях Римського статуту МКС як умисне вчинення нападу, коли відомо, що останній стане причиною обширної, довгострокової та серйозної шкоди навколишньому природному середовищу, яка є явно непропорційною порівняно з конкретною та безпосередньо очікуваною загальною військовою перевагою [5]. Виконаний аналіз положень міжнародного права дозволяє зазначити, що охорона довкілля під час збройного конфлікту відноситься до предмета регулювання міжнародного права, а саме міжнародного гуманітарного права, міжнародного кримінального права, міжнародного права навколишнього середовища та міжнародного права прав людини.

Відповідно до I Протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., який стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів, прийнятого у 1977 р., державам, що ведуть війну, ст. 35 забороняється «застосовувати методи або засоби ведення воєнних дій, які мають на меті завдати або, як можна очікувати, завдадуть шкоди природному середовищу» [6].

Зі свого боку, 24-й Принцип Декларації Ріо-де-Жанейро про навколишнє середовище та розвиток проголошує, що війна у своїй суті є руйнівною для сталого розвитку, тому держави повинні поважати міжнародне право, що забезпечує захист довкілля в умовах збройного конфлікту [7].

Також Міжнародний Суд ООН у своєму консультативному висновку про законність загрози або використання ядерної зброї від 8 липня 1996 р. постановив, що кожна з держав повинна гарантувати повне виконання своїх екологічних зобов'язань із запобігання завданню негативного впливу на довкілля інших країн в умовах введення війни, зокрема шляхом незастосування ядерної зброї [8]. Остання ж є тією зброєю, яку росія ще не застосувала після 24 лютого 2022 р., але ймовірність використання якої, на думку політичних лідерів світу, залишається.

Зобов'язання держав з охорони довкілля в умовах збройного конфлікту передбачено і принципами міжнародного гуманітарного права. На нашу думку, найбільш влучним з них є положення, за яким вбачається, що у будь-якому випадку знищення природного навколишнього середовища не може використовуватись як зброя [9, с. 10].

Посилаючись ж на перераховані положення, дії, вчинені росією в ході акту агресії проти незалежної і суверенної України, є безперечно порушенням усіх наявних норм міжнародного права про охорону та збереження довкілля, сталий розвиток, гуманітарне право, основні норми моралі та принципи співіснування людини та природи.

Зокрема, станом на 27 травня 2022 р. у рамках моніторингу негативних екологічних наслідків воєнних дій російської федерації проти України, Міністерством

захисту довкілля та природних ресурсів України встановлено 254 випадки вчинення воєнних злочинів у сфері довкілля [10].

На засіданні 60-ї сесії Робочої групи зі стратегій та огляду Виконавчого органу Конвенції про трансграничне забруднення повітря на великі відстані, (11-14 квітня 2022 р.), у доповіді директору відділу навколишнього середовища Європейської економічної комісії ООН Марко Кейнера засуджено агресію росії, що призвела як до значних жертв серед мирного населення, так і руйнувань та порушення стану довкілля. Окрім цього, зацентовано увагу на важливості моніторингу та спробі мінімізації шкідливих наслідків, посилюючись на те, що нині довкілля не має державних кордонів і викиди, викликані російською військовою агресією, переносяться на території інших держав. Зі свого боку, у промові Ірини Ставчук, заступника Міністра з питань європейської інтеграції України, перераховано злочини, вчинені у ході війни на території України, зокрема обстріли важливої промислової інфраструктури – атомних станцій, нафтобаз та хімічних заводів, які звісно мають безпосередній екологічний вплив на стан повітря не лише України, а й інших держав [11].

Незважаючи ж на те, що зараз повністю оцінити всі наслідки російської агресії через брак точної інформації практично неможливо, спробуємо здійснити аналіз тих даних, які маємо у відкритому доступі, підкріплюючи його фактами, та спрогнозувати наслідки теперішнього повномасштабного вторгнення.

По-перше, рухаючись територіями України, російські війська важкою технікою пошкоджують ґрунти, що у подальшому може негативно вплинути на їх родючість. Дана ж думка базується на аналізі науковців, здійсненого у рамках дослідження стану довкілля на території Яворівського полігону Львівської області у 2015 р. Тоді ними зазначено, що застосування снарядів та військової техніки призводить до забруднення ґрунтів важкими металами: свинцем, стронцієм, титаном, ванадієм, кадмієм, марганцем, нікелем, – та відсутності рослинного покриття на цих територіях [12, с. 94].

По-друге, у ході російської агресії завдається шкода об'єктам природно-заповідного фонду України. Лише станом на 1 березня 2022 р. бойові дії велися на території 900 об'єктів, що становить близько третини його площі [13]. Зокрема, російськими військовими повністю знищено одну із найпопулярніших туристичних локацій в Україні ландшафтний парк «Добропарк» у с. Мотижин Київської обл., а також пошкоджено території Смарагдової мережі, що є унікальним міжнародним природним утворенням.

З приводу цього Державна служба України з надзвичайних ситуацій повідомляла, що випадки руйнування природних екосистем пов'язані з пожежами внаслідок обстрілів. Зокрема, 20 травня 2022 р. російський обстріл викликав пожежу на Харківщині, також внаслідок падіння ракети відбулося загорання в Галицинівському лісі біля Миколаєва. Окрім цього, на території окупованої Херсонщини на той час вогнем охоплено понад 4000 га [10]. Такі пожежі спричиняють викид таких токсичних речовин у навколишнє середовище як оксид і діоксид вуглецю, дрібнодисперсний пил, летючо-органічні сполуки, до складу яких входить акролеїн, формальдегід тощо [14, с. 97].

По-третє, безсумнівно, бойові дії впливають і на цілісність фауни України. Зокрема, оскільки через її територію проходять важливі шляхи міграції для птахів, можна презюмувати, що більша їх частина переміщується над зонами бойових дій. Це ж може стати причиною їх неспокою, виснаження через зміну маршрутів та потрапляння під постійні обстріли [15]. Використання військової техніки у водному просторі також призводить до знищення тваринного світу: на березі національного природного парку «Тузлівські лимани» на Одещині знайдено мертвих дельфінів, що загинули через використання російськими військовими гідролокаторів на високому рівні децибелів [16].

Складною залишається ситуація також з тваринами, що перебувають у зоопарках у містах, охоплених бойовими діями. Станом на 27 травня 2022 р. у Миколаївському зоопарку, на територію якого за час війни потрапило 8 ракет, продовжує перебувати майже 4 тис. тварин [10].

По-четверте, у результаті роботи повітряних сил росії відбувається значне пошкодження інфраструктури: комунікацій, каналізаційних і водогінних мереж, підприємств та інших об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку. Вони ж мають особливе значення, адже в умовах браку контролю й можливостей ліквідації негативних наслідків ці явища потенційно збільшують масштаби негативного впливу [17, с. 7]. Зокрема, прикладом є здійснення ударів російською ракетою по нафтопереробному заводу та нафто-сховищам в Одесі, в ході яких знищено резервуари з паливом, будівлі та газові комунікації. Звідси ж можна говорити про токсичне забруднення повітря після пожеж у паливних баках, яке може розповсюджуватися з часом на величезні території.

Вплив таких подій на довкілля оцінено, спираючись на історичні події: у край тяжкі наслідки для навколишнього середовища свого часу створила війна у Перській затоці. Як зазначає К.Р. Малик, тоді іракськими військами підпалено численні нафтові свердловини, гасіння яких тривало кілька місяців, а відходи потрапили як у воду, так і в повітря [18, с. 624].

24 квітня 2022 р. російські збройні сили здійснили черговий обстріл м. Авдіївки Донецької обл. із застосуванням реактивної системи залпового вогню, внаслідок чого під вогонь окупантів потрапив Авдіївський коксохімічний завод. Протягом 20-25 травня 2022 р. ракетного удару завдано по заводу добрив на Одещині та промислового підприємстві у Дніпропетровській обл., заводу «Азот» в Северодонецьку та Лисичанському нафтопереробному заводі у Луганській обл., інфраструктурі Миколаївської, Харківської, Полтавської та Житомирської областях [10]. Як зазначає Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, такі обстріли у подальшому можуть спричинити витік аміаку, коксового газу з великим вмістом бензолу, толуолу, нафталіну, сірководню, меркаптану, синильної кислоти і аміаку [19].

Ще ж однією екологічною загрозою, що неодноразово виникала під час обстрілів, вважаємо, є забруднення річок через пошкодження очисних споруд, руйнування водогонів та іншої водної інфраструктури, та, як наслідок, погіршення якості води. Прикладом цього є пошкодження магістральних труб водопровідної мережі

11 березня 2022 р. у Чернігові та обстріл 14 березня 2022 р. очисних споруд с. Верхня Криниця Запорізької обл. Води з цих міст через брак очищення перемістилися до Дніпра ціле коло органічних речовин, різноманітні патогенні бактерії, сульфати, хлориди, які в подальшому можуть призвести до утворення великої кількості ціанобактерій – цвітіння води, після чого вода стане неприємного запаху, погіршаться її смакові й екологічні властивості [15].

По-п'яте, здійснюючи бойові дії із застосуванням важкого озброєння на території Чорного та Азовського морів, російські військові створюють значний потенційний ризик забруднення моря токсичними забруднювачами та знищення фауни. Зокрема, про це говорилося під час нападу на молдовське та панамське торгові судна 25 лютого 2022 р. Тоді ж представники екологічної громадської організації «Екодія» також наголошували на негативному впливі обстрілів на унікальні екосистеми, що знаходяться поряд з о. Зміїний, який безперервно попадає під обстріли [13]. Також російськими військовими станом на 18 червня 2022 р. залишається заблокованим рух з усіх українських портів у Чорному морі через загрозу атак російського флоту, захоплення кораблів або підриву морських мін [10].

Однак останні вражають не лише природні об'єкти, а й цивільну та військову інфраструктуру – аеропорти, сховища боєприпасів, аеродроми, яких на території України налічується більше сотні у таких містах, як Балаклія, Гостомель, Чугуїв, Чернобаївка, Мелітополь, Івано-Франківськ, Миколаїв та ін. Зі свого боку, в ході детонації снарядів та ракет в атмосферне повітря викидається низка хімічних сполук: чадного, вуглекислого та бурого газів, закису та діоксиду азоту, вуглецю, сірки, сажі, свинцю, міді, нікелю, формальдегіду, а також велика кількість токсичної органіки [20, с. 72]. Вони вражають навколишні ґрунти, деревину, наночастинки шкоду живим організмам, осідають на поверхні землі та зосереджуються в повітрі, впливаючи на стан слизових тканин та органів дихання. Окрім цього, металеві уламки снарядів, що потрапляють у довкілля, також не є безпечними у силу того, що, потрапляючи до ґрунту, вони можуть переміщуватися до ґрунтових вод.

У менших масштабах, але з більшою кількістю екологічних ризиків, джерелом забруднення є також згоріла техніка: танки, транспортні засоби, збиті літаки тощо [15].

Зі свого боку, найбільшою та потенційно наймасштабнішою екологічною загрозою в результаті російського вторгнення в Україну є неможливість забезпечення ядерної та радіаційної безпеки. Зокрема, російськими військами: захоплено Чорнобильську АЕС та важливі об'єкти у зоні відчуження, що призвели до втрати контролю на цих територіях [16]; пошкоджено трансформатор пункту зберігання радіоактивних відходів у Дергачівському районі Харківської обл., внаслідок чого його переведено на резервне електропостачання; відкрито вогонь по енергоблоку Запорізької АЕС, нині найбільшій в Європі [13]. Окрім АЕС, російські війська обстріляли з реактивної артилерії і територію Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут», де розташований ядерний реактор «Джерело нейтронів», який завантажений 37 ядер-

ними паливними збірками [21].

Станом на 27 травня 2022 р., у зоні Чорнобильської АЕС суттєво підвищився рівень пожежної небезпеки у зв'язку із початком сухої, вітряної погоди, а також наявністю великої кількості мін та сигнальних ракет, залишених російськими окупантами. Зі свого боку, Запорізька АЕС продовжує працювати в окупації під контролем російських військових, але ядерна безпека на її території залишається під загрозою [10].

Підсумовуючи все вище викладене, можемо сказати, що, безумовно, російська агресія на території України призвела до численних негативних наслідків для довкілля. Зважаючи ж на це, вважаємо, що зараз важливо подбати про ефективну систему моніторингу стану довкілля. Вона б дозволила зафіксувати справжній обсяг завданої шкоди та вжити найефективніших заходів для уникнення подальшого погіршення ситуації та якнайскорішого відновлення екосистеми до безпечного стану – і для людини, і для дикої природи.

Зараз ж триває робота Міндовкілля спільно з підпорядкованими органами виконавчої влади та екологічними організаціями для фіксації, упорядкування інформації та формування єдиного реєстру збитків заподіяних довкіллю внаслідок вторгнення російської федерації на територію України [22]. Ця ж інформація слугуватиме одним із доказів, використаних у майбутньому позову до Міжнародного суду ООН.

Для покращення моніторингу міністерством у березні 2022 р. створено робочу групу активістів з метою фіксації всіх екологічних злочинів задля подальшої її передачі до суду. До цього ж утворення увійшли інституційні партнери державного органу, серед яких Екологічна ініціатива Фонду – Екодія, Save Dnipro, «Українська природоохоронна група» та ін. [23].

Окрім цього, важливим було створення Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України для громадян мобільного додатку «ЕкоЗагроза», що дає змогу отримати достовірну інформацію про стан повітря, води, ґрунту та інші дані на момент запити на інтерактивній мапі України, та прочитати актуальні факти екологічних загроз, спричинених російськими окупантами [24].

На додаток, 5 червня 2022 р. групою українських депутатів надіслано звернення до Генеральної Асамблеї ООН, Європарламенту, Європейської комісії з закликом прийняти рішучі кроки у збереженні навколишнього середовища України, яке щодня зазнає шалених збитків від дій окупантів. У зверненні запропоновано: утворити Незалежну Комісію ООН (Компенсаційну Комісію ООН) у складі Генеральної асамблеї ООН із систематизації інформації про випадки заподіяної навколишньому природному середовищу шкоди та збитки нанесених протиправними та збройними діями російської федерації в Україні для прийняття до розгляду

інформації про вже заподіяні та ті, що будуть заподіяні у майбутньому, випадки екологічної шкоди, з метою подальшого стягнення компенсацій (репарацій) з російської федерації; невідкладно утворити зі складу представників міжнародних організацій та/або на базі новоутвореної Незалежної Комісії (Компенсаційної Комісії) Спеціальну екологічну моніторингову місію (СЕММ) для забезпечення її роботи в Україні та перевірки вже зафіксованих українською владою заподіяних російською федерацією екологічних злочинів, з наданням такій СЕММ відповідного мандату ООН на проведення таких дій; утворити спеціальний Екологічний суд Ad Hoc із залученням представників міжнародних організацій для розгляду екологічних злочинів та стягнення екологічних збитків у вигляді репарацій з російської федерації [25].

ВИСНОВКИ

Вторгнення росії в Україну у 2022 р. є безперечно невинуватим і неспровокованим актом агресії проти незалежної і суверенної України, а також порушенням усіх існуючих норм міжнародного права щодо охорони навколишнього середовища, сталого розвитку, гуманітарного права, основних моралі та принципів людського співіснування. Руйнування військової та цивільної інфраструктури, збройні напади на об'єкти промислової інфраструктури (металургійні заводи, лабораторії, АЕС) спричиняють деградацію навколишнього середовища, створюючи пряму загрозу екологічній безпеці не лише на території України, а й у глобальному масштабі.

У зв'язку з цим нагальним питанням є розроблення та впровадження невідкладних правових, політичних та організаційних заходів як на національному, так і на міжнародному рівні з метою мінімізації шкідливого впливу військових дій на навколишнє середовище та подолання їх наслідків. Такими заходами є безперервна документація злочинів проти довкілля, вчинених на території України, фіксація заподіяної навколишньому природному середовищу шкоди та збитків нанесених протиправними та збройними діями російської федерації із залученням екологічних організацій, громадянського суспільства та міжнародної спільноти, що дозволить забезпечити принципи об'єктивності та незалежності у документуванні екологічних злочинів, скоєних росією, та формуванні доказової бази, яка у подальшому буде обов'язково використана в міжнародних судах задля отримання відшкодування завданих збитків. Окрему увагу слід звернути на необхідність розроблення плану післявоєнної відбудови України із обов'язковим включенням заходів з відновлення та збереження об'єктів навколишнього природного середовища із дотриманням європейських стандартів у сфері захисту довкілля.

Список використаних джерел

1. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 року. Дата оновлення: 01.01.2022. № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
2. Садова Т.С. Щодо поняття воєнних злочинів проти довкілля в міжнародному кримінальному праві. *Право і суспільство*. 2021. № 4. С. 252-257.
3. На межі виживання: знищення довкілля під час збройного конфлікту на Сході України / А.Б. Блага та ін.; Українська Гельсінська спілка з прав людини. Київ: КІГ, 2017. 88 с.
4. Statement of the Prosecutor, Fatou Bensouda, on the conclusion of the preliminary examination in the situation in Ukraine.

URL: <https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=201211-otp-statement-ukraine>

5. Римський статут Міжнародного кримінального суду: прийнятий 17 липня 1998 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text

6. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I): прийнятий 8 червня 1977 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text

7. Декларація Ріо-де-Жанейро щодо навколишнього середовища та розвитку: прийнята 3–14 червня 1992 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_455#Text

8. Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons . URL: <https://www.icj-cij.org/en/case/95>

9. Звичайне міжнародне гуманітарне право. Український часопис міжнародного права. Київ, 2006. № 2. С. 7–16.

10. Дайджест ключових наслідків російської агресії для українського довкілля за 19-25 травня 2022 року. Офіційний портал Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://mepr.gov.ua/news/39238.html?fbclid=IwAR1-6Lz-Sza2sYHXv0tlmKffyD98xHh34Bp4Fd18DUZ3v48L3MTAoprt3M>

11. На нараді Конвенції ООН про трансграничне забруднення повітря порушили питання російської агресії проти України. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/na-naradi-konvenciyi-onn-pro-transkordonne-zabrudnennya-povitrya-porushili-pitannya-rosijskoyi-agresiyi-proti-ukrayini>

12. Вплив техногенного навантаження військової діяльності на стан ґрунтового-водного середовища / Л.І. Одосій та ін. *Військово-технічний збірник*. 2015. № 2. С. 91-96.

13. Інформація про наслідки для довкілля від російської агресії в Україні 24 лютого – 14 березня 2022 р. Офіційний портал Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://mepr.gov.ua/news/39034.html>

14. Машненко К. Формування та реалізація державної екологічної політики в умовах війн інформаційної доби. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2018. № 2. С. 95–101.

15. Природа та війна: як військове вторгнення Росії впливає на довкілля України. Екодія. URL: <https://ecoaction.org.ua/pryroda-ta-vijna.html>

16. Спустошені землі. Якою буде природа України після війни. BBC News Україна. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/extra/mwu5sxghvc/ukraine_war_damaged_nature#group-section-Tvarini-kAB8Rx9nKQ

17. Военні дії на Сході України – цивілізаційний виклик людству / О. Мелень-Забрамна та ін. Львів: ЕПЛ, 2015. 136 с.

18. Малик К.Р. Захист навколишнього середовища у зв'язку зі збройними конфліктами. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 4. С. 623-625.

19. Дайджест ключових наслідків російської агресії для українського довкілля за 23-27 квітня 2022 року. Офіційний портал Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://mepr.gov.ua/news/39144.html>

20. Чорногор Л. Найбільша катастрофа на військовому арсеналі в Україні. Наука і техніка. 2017. № 6. С. 68–73.

21. Дайджест ключових наслідків російської агресії для українського довкілля за 8-14 квітня 2022 року. Товариство лісівників України. URL: <https://tlu.kiev.ua/pro-nas/novini-zakhodi/novina/article/daidzhest-kljuhovikh-naslidkiv-rosijskoji-agresiji-dlja-ukrajinskogo-dovkillja-za-8-14-kvitnja-2022-roku.html>

22. Екологічні злочини фіксують у всіх регіонах України. ECOBUSINESS. URL: <https://ecolog-ua.com/news/ekologichni-zlochyny-fiksuyut-u-vsikh-regionah-ukrayiny>

23. Екологи зафіксували 211 злочинів проти довкілля внаслідок війни. Детектор медіа. URL: <https://cs.detector.media/law-and-money/texts/184809/2022-05-04-ekology-zafixsuvaly-211-zlochyniv-proty-dovkillya-vnaslidok-viyny/>

24. Міндовкілля запустило застосунок ЕкоЗагроза та запрошує українців вступати до екологічного батальйону. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mindovkillya-zapustilo-zastosunok-ekozagroza-ta-zaproschuye-ukrayinciv-vstupati-do-ekologichnogo-bataljONU>

25. Слуга народу – Олена Криворучкіна – Округ 32. Facebook. URL: <https://www.facebook.com/100063587596281/posts/pfbid0ByysNkCQsFzaJP8yrTxoNnweBU1HRAJfZW1nBk3fsmsePXU8oaaqFpiyf34nopNl>

References

1. On environmental protection: Law of Ukraine of June 25, 1991. Date of update: 01.01.2022. № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (access date: 01.05.2022). (In Ukrainian).

2. Sadova T.S. On the concept of war crimes against the environment in international criminal law. *Law and society*. 2021. № 4. pp. 252-257. (In Ukrainian).

3. On the verge of survival: the destruction of the environment during the armed conflict in eastern Ukraine / A.B. Blaha et al.; Ukrainian Helsinki Human Rights Union. Kyiv, 2017. 88 p. (In Ukrainian).

4. Statement of the Prosecutor, Fatou Bensouda, on the conclusion of the preliminary examination in the situation in Ukraine. URL: <https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=201211-otp-statement-ukraine>

5. Rome Statute of the International Criminal Court: adopted on 17 July 1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (In Ukrainian).

6. Additional Protocol to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I): Adopted on 8 June 1977. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text (In Ukrainian).

7. Rio Declaration on Environment and Development: adopted on 3-14 June 1992. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_455#Text (In Russian).

8. Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons . URL: <https://www.icj-cij.org/en/case/95>

9. Customary international humanitarian law. *Ukrainian Journal of International Law*. Kyiv, 2006. № 2. pp. 7–16. (In Ukrainian).

10. Digest of key consequences of Russian aggression for the Ukrainian environment for May 19-25, 2022. Official portal of the Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine. URL: <https://mepr.gov.ua/news/39238.html?fbclid=IwAR1-6Lz-Sza2sYHXv0tlmKffyD98xHh34Bp4Fd18DUZ3v48L3MTAoprt3M> (In Ukrainian).

11. At a meeting of the UN Convention on Transboundary Air Pollution, the issue of Russian aggression against Ukraine was raised. Government portal. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/na-naradi-konvenciyi-onn-pro-transkordonne-zabrudnennya-povitrya-porushili-pitannya-rosijskoyi-agresiyi-proti-ukrayini> (In Ukrainian).

12. Influence of technogenic load of military activity on the state of soil-water environment / L.I. Odosii et al. *Military-technical collection*. 2015. № 2. pp. 91–96. (In Ukrainian).

13. Information on the environmental consequences of Russian aggression in Ukraine from February 24 to March 14, 2022.

Official portal of the Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine. URL: <https://mepr.gov.ua/news/39034.html> (In Ukrainian).

14. Mashnenkov K. Formation and implementation of state environmental policy in the wars of the information age. Public administration and local self-government. 2018. № 2. pp. 95–101. (In Ukrainian).

15. Nature and war: how Russia's military invasion affects Ukraine's environment. *Ecodia*. URL: <https://ecoaction.org.ua/pryroda-ta-vijna.html> (In Ukrainian).

16. Devastated lands. What will be the nature of Ukraine after the war. BBC News Ukraine. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/extra/mwu5sxghvc/ukraine_war_damaged_nature#group-section-Tvarini-kAB8Rx9nKQ (In Ukrainian).

17. Military actions in the East of Ukraine - a civilizational challenge to humanity / O. Melen-Zabramna et al. Lviv, 2015. 136 p. (In Ukrainian).

18. Malyk K.R. Environmental protection in connection with armed conflicts. *Legal scientific electronic journal*. 2021. № 4. pp. 623-625. (In Ukrainian).

19. Digest of the key consequences of Russian aggression for the Ukrainian environment on April 23-27, 2022. Official portal of the Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine. URL: <https://mepr.gov.ua/news/39144.html> (In Ukrainian).

20. Chornohor L. The biggest catastrophe in the military arsenal in Ukraine. *Science and technology*. 2017. № 6. pp. 68–73. (In Ukrainian).

21. Digest of the key consequences of Russian aggression for the Ukrainian environment on April 8-14, 2022. Society of Foresters of Ukraine. URL: <https://tlu.kiev.ua/pro-nas/novini-zakhodi/novina/article/daidzhest-kljuhovikh-naslidkiv-rosiiskoji-agresiji-dlja-ukrajinskogo-dovkillja-za-8-14-kvitnja-2022-roku.html> (In Ukrainian).

22. Environmental crimes are recorded in all regions of Ukraine. *ECOBUSINESS*. URL: <https://ecolog-ua.com/news/ekologichni-zlochyny-fiksuyut-u-vsih-regionah-ukrayiny> (In Ukrainian).

23. Environmentalists have recorded 211 crimes against the environment as a result of the war. *Media Detector*. URL: <https://cs.detector.media/law-and-money/texts/184809/2022-05-04-ekology-zafiksuvaly-211-zlochyniv-proty-dovkilliya-vnaslidok-viyny/> (access date: 20.05. 2022). (In Ukrainian).

24. The Ministry of Environment has launched the EcoZagroza application and invites Ukrainians to join the environmental battalion. Government portal. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mindovkilliya-zapustilo-zastosunok-ekozagroza-ta-zaproshuye-ukrayinciv-vstupati-do-ekologichnogo-bataljonu> (In Ukrainian).

25. Sluha Narodu - Olena Kryvoruchkina - Okruh 32. Facebook: website. URL: <https://www.facebook.com/100063587596281/posts/pfbid0ByysNkCQsFzJP8yrTxoNweBU1HRAJfZW1nBk3fmssePXU8oaqFpiy34nopN1> (In Ukrainian).

Yevheniia KOPYTSIA

PhD in Legal Sciences, Associate Professor, Yaroslav Mudryi National Law University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2477-686>

e-mail: ye.m.kopytsya@nlu.edu.ua

Tetiana SEMENCHENKO

student, Yaroslav Mudryi National Law University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2057-0292>

e-mail: tanyasemenchenko7@gmail.com

ENVIRONMENTAL CONSEQUENCES OF RUSSIAN AGGRESSION INVASION OF UKRAINE (2022)

Introduction. *Environmental protection, rational use of natural resources and environmental security are among the guidelines for sustainable development of any state. However, it is important to emphasize that effective realization of such activities is possible only in peaceful time. At present, the full-scale Russian invasion of Ukraine puts under the direct threat effective ensuring of environmental security.*

The purpose of the paper is to analyze the environmental impact of the 2022 Russian invasion of Ukraine, highlight its consequences and predict the future environmental situation.

Results. *Under international law, an environmental crime is interpreted as an intentional attack when it is known that it will cause significant, long-term and serious damage to the environment, which is clearly disproportionate to the specific and directly expected overall military superiority.*

The military action of the Russian Federation in Ukraine in 2022 is undoubtedly an unjustified and unprovoked act of aggression against independent and sovereign Ukraine, as well as a violation of all existing norms of international law on environmental protection, sustainable development, humanitarian law, basic morals and principles of human coexistence.

By May 2022 27 254 cases of environmental war crimes with regards to Russia's war against Ukraine had been registered. These include shelling and bombing of industrial and energy facilities, forest fires, sabotage of oil depots, pollution of the seas, destruction of reserves, as well as other horrific, inhumane actions of the Russian army.

Conclusion. *Russia's aggression against Ukraine has caused significant damage to the environment, like deterioration of soil, radiation pollution, biodiversity losses, forest fires, ecosystems' destruction, etc. In order to remedy the current dire environmental situation, the development and implementation of urgent legal and policy measures is required in order to minimize the harmful environmental effects. In particular, it is necessary to constantly keep records of all crimes against the environment committed on the territory of Ukraine, and to record the damage caused. In addition, a special attention should be paid to the development of a plan for the reconstruction of Ukraine, which would include measures to restore and preserve the environment.*

Keywords: *russian invasion of Ukraine, environmental damage, armed conflict, ecocide, ecological risk*